

УДК 332.12:338.43

Лебедь Д. А.
Херсонський державний
аграрний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті розглядаються актуальні питання державного регулювання відтворення трудового потенціалу на регіональному рівні. В якості його інструментів та методів обґрунтовані програмно-цільовий підхід, регіональні програми, системний моніторинг, розрахунки збалансованості регіональних ринків аграрної праці.

Постановка проблеми. Невід'ємною умовою успішного функціонування аграрної економіки будь-якої держави є наявність високоякісної, конкурентоспроможної робочої сили на селі. Аграрний ринок праці являє собою один з найбільш динамічних елементів ринкової економіки, складну систему, яка постійно розвивається і вдосконалюється. В умовах світової фінансової кризи негативні тенденції розвитку торкнулися і сільського ринку праці в нашій країні. Вони стосуються впровадження інновацій при підготовці кадрів, інвестиційного забезпечення трудового потенціалу населення, удосконалення його структури та територіальної організації. Це потребує державного регулювання та підтримки із залученням відповідних механізмів та методів.

Проблеми державного регулювання та підтримки розвитку та вдосконалення трудового потенціалу аграрної сфери господарювання були і залишаються предметом досліджень вчених-економістів. Так, у працях О.Макарової досліджуються питання соціально-трудова відносин та соціального захисту населення. Т.Олійник акцентує увагу на вирішенні проблем сільського безробіття та зайнятості. У працях Л.Транченко велика увага приділена державній підтримці сталого та збалансованого ринку праці на селі з урахуванням моделювання та прогнозування демовідтворювальної ситуації у регіонах країни.

Мета статті. Основним завданням проведеного дослідження стало обґрунтування напрямів та механізмів державного регулювання соціально-трудова відносин, ринку праці та трудового потенціалу аграрної сфери економіки, а також їх удосконалення. При цьому важливе значення має застосування програмно-цільового підходу, статистико-економічних

методів, балансових розрахунків попиту і пропозиції робочої сили, маркетингових стратегій вивчення кон'юнктури ринку праці.

Виклад основного матеріалу. З метою вдосконалення механізмів регулювання соціально-трудових відносин у сільських регіонах України, трудового потенціалу агросфери щодо структури та територіальної організації, має здійснюватись постійний моніторинг за укладанням та виконанням колективних договорів у сільськогосподарських підприємствах, установах і організаціях усіх форм власності. Регулюванню підлягає використання найманої праці; надання інформації щодо її результатів місцевим органам виконавчої влади. Важливе значення має забезпечення надання інформаційної та консультативної допомоги суб'єктам соціально-трудових відносин щодо укладання і реалізації колективних договорів і угод; здійснення контролю за дотриманням чинного законодавства з питань професійного забезпечення трудових ресурсів та вивільнення працівників; проведення роботи по вдосконаленню системи організації, нормування та оплати праці тощо.

На нашу думку, щодо політики державних виплат по безробіттю, потрібно, в першу чергу, не збільшувати обсяги виплати допомоги безробітним, а забезпечити нормальні умови на місцях запропонованої роботи, щоб потенційний працівник міг погодитися на неї. Загалом, непривабливими для сільського населення є низькооплачувані місця роботи. Це спричиняє також відтік кваліфікованих кадрів за кордон у пошуках кращого заробітку, що призводить не лише до зменшення продуктивності праці та економічних показників життєдіяльності у суспільстві, але й, у цілому, до демографічної кризи.

Відтворення трудового потенціалу агросфери на регіональному рівні є одним із головних шляхів розв'язання проблем трудового забезпечення держави, збереження її трудового потенціалу, регулятором ефективного функціонування економіки. Важливу роль у його забезпеченні відіграє державне регулювання трудових ресурсів. Його обґрунтування має основоположне значення для вирішення найголовніших проблем нашого суспільства. Тільки громадяни, які мають гідно оплачувану роботу, можуть повноцінно забезпечити надходження податків до бюджету, вирішення проблем щодо подолання бідності в країні, зменшення соціальної напруженості у суспільстві.

Державна політика регулювання трудового потенціалу агросфери зумовлена цілями аграрної політики – досягнення високоефективного конкурентоспроможного виробництва, здатного забезпечити продовольчу безпеку країни та збільшити експорт окремих видів сільськогосподарської продукції і продовольства, направлена, у кінцевому результаті, на збільшення внеску аграрного сектору в економіку країни. Основним пріоритетом національного курсу на збереження і примноження трудового потенціалу села повинна стати політика продуктивних трудових ресурсів

сільського населення. Досягнення такого рівня трудових ресурсів, а отже, подолання безробіття – це завдання, яке ставиться перед державою і роботодавцями, котрі повинні забезпечувати гідний рівень і якість життя селянам. Поглиблення економічних реформ в Україні створило принципово нову соціально-економічну ситуацію та вимагає формування адекватної політики трудових ресурсів й ефективних механізмів їх регулювання.

Розробка державних програм підтримки трудового потенціалу агросфери повинна здійснюватись з урахуванням регіональних особливостей, що підвищить їх цінність та можливість реалізації. Так, питання фінансової підтримки розвитку окремих напрямів підприємницької діяльності повинні самостійно вирішувати органи місцевого самоврядування з урахуванням регіональної специфіки. Тільки вільне розпорядження наявними коштами, переданими до місцевих бюджетів, дозволить місцевому самоврядуванню стимулювати розвиток того або іншого сільського населеного пункту. В цілому, посилення повноважень органів місцевого самоврядування сприятиме їх фінансовій незалежності, інвестиційній свободі у прийнятті рішень і забезпечить здійснення контролю за витрачанням коштів.

Державна політика підтримки трудового потенціалу агросфери повинна бути направлена на розбудову конкурентоспроможного сільського господарства. Тільки зростання аграрного виробництва на новій інноваційній основі забезпечить створення нових робочих місць і збільшить трудові ресурси сільського населення. В Україні є всі підстави досягти високих показників розвитку аграрної галузі. Розвиток несільськогосподарських трудових ресурсів селян теж потребує державної підтримки. Так, фінансування сфери охорони здоров'я, освіти, культури і спорту з метою їх розвитку під силу тільки державі, хоча і передбачає вливання приватного капіталу. Тому важливе значення має обґрунтування соціальних інновацій, приватно-державного партнерства у системі державної підтримки вдосконалення трудового потенціалу на регіональному рівні управління.

Державне регулювання праці та зарплати направлене на підвищення рівня життя населення, збалансування структури доходів і витрат. Питання підвищення вартості робочої сили досить актуальне і пов'язане з процесами, які мають місце не тільки в аграрній економіці, а й у політиці, праві, моральних та етичних відносинах тощо. Щоб підвищити вартість робочої сили, існує сукупність механізмів та засобів, спрямованих на зміни у загальному рівні культури, освіти, охорони здоров'я, підвищення рівня життя населення, що впливають на формування ринку праці, трудових ресурсів, міграції та безробіття.

Мова йде про застосування інноваційних технологій у виробничих процесах, інноваційну підготовку кадрів, організацію виробництва та

соціальної інфраструктури; збільшення вартості одиниці робочого часу, мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, соціальних виплат, допомоги по безробіттю. Отже, підвищення вартості робочої сили є одним з пріоритетних і невідкладних завдань, щоб призупинити вплив робочої сили з України.

Проблеми незбалансованості аграрного ринку праці є також актуальними та потребують детального дослідження з метою визначення рівня незбалансованості та заходів державного регулювання, за допомогою яких можна досягти сталого функціонування та оптимальної структури аграрного ринку праці. Концептуальні основи збалансованості аграрного ринку праці містять в своєму понятті систему державного моніторингу, яка була б спрямована на систематичне висвітлення питання стану, тенденцій розвитку та проблем ринку праці, ступеня або рівня незбалансованості його структури. Вона б давала можливість здійснити кількісну оцінку та діагностику такої незбалансованості з тим, щоб визначити генеральні, поточні та стратегічні напрями щодо вдосконалення управління усіма процесами функціонування ринку праці на селі.

У сучасних умовах зростає вагомість наукових досліджень стану та розвитку аграрного ринку праці регіонів у зв'язку із потребами реалізації державної політики трудових ресурсів та соціального захисту населення. Визначення рівня незбалансованості аграрного ринку праці надасть змогу побачити кількісні параметри відхилення регіональних ринків праці від їхньої структури, яка склалася протягом періоду ринкових перетворень та запропонувати шляхи у подоланні незбалансованого їх функціонування, у т.ч. шляхом оптимізації трудового потенціалу сільського населення .

Висновки. Державне регулювання трудового потенціалу аграрної сфери економіки передбачає застосування регіональних цільових програм, програмно-цільового підходу до вирішення проблем зайнятості та безробіття, здійснення системного моніторингу, моделювання та прогнозування його використання та відтворення. Регулювання потребує рівень поточної незбалансованості регіонального ринку праці, який виявляється практично тотожним рівню незбалансованості сукупного ринку праці. Тому для оперативного відстеження та регулювання обсягів незбалансованості трудових ресурсів місцевого ринку праці доцільно використовувати показник поточної незбалансованості. Він залежить від стану поточної пропозиції праці та поточного попиту на неї у відношенні до задоволеного попиту на працю. Визначення кількісних показників незбалансованості регіональних аграрних ринків праці не вирішує проблему їх ефективного функціонування, але показує, на скільки регіональні аграрні ринки праці відрізняються один від одного та потребують державної підтримки щодо забезпечення соціальної рівноваги, формування фонду підтримки безробітних та здійснення заходів стимулювання активності в сфері праці.

Список використаних джерел

1. Буркинський Б. В. Ефективність використання трудового потенціалу: теорія і практика: монографія / Б.В. Буркинський, В.М. Нижник, М.В. Ніколайчук. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 223 с.
2. Макарова О. В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: монографія / О.В. Макарова. – К., 2004. – 328 с.
3. Познаховський А.В. Соціально-економічні аспекти трудових ресурсів та її регулювання / А. В. Познаховський // Наук. вісн. Нац. ун–ту біоресурсів і природокористування України. – К.: НУБіПУ, 2009. – Вип. 142; Ч. 2. – С. 244-250.
4. Червінська Л.П. Мотивація трудової діяльності в аграрній сфері: монографія / Л. П. Червінська. –К., 2003. – 321 с.

УДК 339.137.22

Пішеніна Т.І., д.е.н., с.н.с.
Костюк В. К., к.е.н., доц.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ХАРЧОВИХ І ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У роботі досліджено питання формування механізму конкурентоспроможності харчових і переробних підприємств агропромислового комплексу. Розглянуто можливість застосування спрощеного методу оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі індексного методу абсолютного рівня якості продукції – умовного індексу якості. Акцентовано увагу на методичних підходах щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення конкурентоспроможності харчових і переробних підприємств АПК в умовах подальшого розвитку ринкових відносин цілком залежить від ефективного управління її формування. Увага до питань ефективного розвитку галузей АПК, підвищення їх конкурентоздатності приділяється тривалий час. Проте відсутні загально визнані підходи до теоретико-методологічних засад формування конкурентоспроможністю переробних підприємств АПК в умовах глобалізації, сучасного посилення міжнародної